

**Милан Винчић,**  
**судија Вишег привредног суда Србије, Београд**

## **Промет акција**

Акцијама емитованим у поступку својинске трансформације може се трговати под условом да су у целини уплаћене. Трговина акцијама регулисана је Законом о хартијама од вредности ("Службени лист СРЈ" бр. 26/95 и 59/98) и Законом о берзама, берзанском пословању и берзанским посредницима ("Службени лист СРЈ" бр. 90/94). Трговина акцијама стеченим у поступку својинске трансформације, према члану 20. ст. 3. Закона о својинској трансформацији, врши се путем берзанских посредника преко финансијске берзе. Трговина акцијама подразумева продају и куповину акција преко финансијске берзе основане за трговину акцијама. У зависности од тога да ли се ради о првој или другој и наредним продајама и куповинама акција разликују се примарно и секундарно тржиште хартија од вредности.

Примарно тржиште је оно на којем се врши прва продаја и куповина акција између емитента и купца, непосредно или преко посредника. На примарном тржишту продају акција врши акционарско друштво ради стицања акцијског капитала. Према томе, код продаје и куповине акција на примарном тржишту продавац је акционарско друштво, а купци су акционари који могу бити физичка и правна лица.

Секундарно тржиште је оно на којем се врши свака наредна продаја и куповина акција између имаоца и купца непосредно или путем посредника. На овом тржишту продавци су ранији акционари а купци су нови акционари, што значи да се промет одвија без посредовања акционарског друштва. Продаја се може вршити директно између власника и купца или индиректно преко посредника брокера или дилера.

Продаја и куповина акција на примарном и секундарном тржишту може се вршити под условима : 1) да су емитоване у складу са Законом о хартијама од вредности, 2) да емитент има позитивно мишљење овлашћеног ревизора о његовом пословању и 3) да против емитента није покренут посупак санације, стечаја или ликвидације.

Акционар може стављати у промет само оне акције које су издате и које су му предате. Власник акција стечених по основу уписа може у првој години ставити у промет само 10% укупног броја акција. Преосталих 90% не може ставити у промет у првој години после закључења уговора о продаји, јер му оне још нису издате. У другој години може да стави у промет још 20% акција које стекне у тој години. Ако у првој години није ставио у промет акције које је добио може у другој години да стави у промет 30% укупног броја акција по основу уписа. У свакој години у року од 5 година може да ставља у промет само онолико акција колико му за ту годину буде издато, додајући томе акције које је примио у претходним годинама а није их ставио у промет. Акције са попустом и акције без попушта могу се ставити у промет одмах по њиховом издавању.

Акције по основу уписа, акције са попустом и акције без попушта које су издате могу се продавати односно стављати у промет само путем берзанског посредника у послу који се закључује преко финансијске берзе.

### **Ништавост уговора о купопродаји акција**

Приликом одлучивања о жалби у судско - регистарском предмету уочено је да је преко " интерне берзе " субјекта уписа вршена продаја и куповина акција серије "А" и да је Савезна комисија за хартије од вредности поништила одлуку органа управљања о организовању " интерне берзе " и наложила органу управљања да поништи правне послове извршене посредством "интерне берзе". Поступајући по решењу Савезне комисије управни орган је донео одлуку о поништају правних послова извршених посредством " интерне берзе" . Управни орган је упутио јавни позив купцима акција да врате предузећу купљене акције ради поништаја индосамента. Међутим, купци нису вратили акције.

Поставља се питање да ли су послови продаје и куповине акција серије "А" преко "интерне берзе" правно важећи.

Према члану 20. ст. 3. Закона о својинској трансформацији, акције из става 1. и 2. овог члана стављају се у промет путем посредника преко финансијске берзе. "Интерна берза" није финансијска берза, па су правни послови продаје и куповине акција серије "А" преко "интрне берзе" ништави.

Пошто су уговори о куповини и продаји акција посредством "интерне берзе" ништави емитент продаје акције, које купци нису вратили, може огласити неважећим и продавцима издати нове акције сагласно одредби члана 236. Закона о предузећима.

### **Штампање акција или издавање потврда**

Законом о хартијама од вредности предвиђена је могућност да емитент уместо штампања акција изда потврде које садрже елементе плашга акције. Оваква могућност није предвиђена Законом о својинској трансформацији. Поставља се питање да ли се у поступку својинске трансформације могу, уместо штампања и предаје акција, акционарима издати потврде о акцијама.

У одредбама Закона о својинској трансформацији које се односе на издавање акција реч је о стицању и издавању акција а не потврдама о акцијама. Према томе, у поступку својинске трансформације не могу се издавати потврде о акцијама, уместо штампања и предаје акција. Акционар има право да му се издају акције а акционарско друштво обавезу да акције изда јер то произилази из члана 20. Закона о својинској трансформацији.

Међутим, када акционарско друштво емитује акције у складу са Законом о хартијама од вредности може издати потврде уместо штампања акција. Потврде о акцијама које издају акционарска друштва у редовним емисијама акција које нису оверене од банке код које се води депо-рачун немају правни значај потврде из члана 20. Закона о својинској трансформацији.

Потврда о акцији је исправа којом се доказује право својине на једној или више акција, под условом да је издата у складу са законом. Акционар не може истовремено имати потврду о акцији и акцију, али може тражити да му се акција изда а да потврду врати. Он има право да тражи да му се акција изда чак и кад је статутом предвиђено да се неће штампати акција. То произилази из члана 222. ст. 2. Закона о предузећима.

Потврда о акцији није хартија од вредности. Она не може заменити акцију јер не садржи све што садржи акција (издаје се без купонског табака). Потврда о акцији може послужити за вршење права гласа у скупштини друштва. Преносом потврде на друго лице не преносе се права из акције јер се пренос права из акције може извршити само индосаментом. Потврда о акцији не може бити предмет правног промета, тј. не може се куповати и продавати јер предмет промета може бити само акција. Потврдом се може доказивати да је промет акција обављен.

### **Раскид уговора о купопродаји акција**

По тужби акционара против емитента, ради раскида уговора о купопродаји акција, првостепени суд је донео пресуду којом је раскинуо уговор због неизвршења од стране тужене, односно емитента. Према чињеничном стању акционар је извршио уговорну обавезу а емитент није, јер није штампао акције и издао их тужиоцу односно акционару.

Против пресуде емитент је изјавио жалбу због непотпуно утврђеног чињеничног стања и због погрешне примене материјалног права. У жалби је изнео да је

тужиоцу нудио потврду о акцијама, уместо акција, али да је тужилац неосновано одбио пријем потврде о акцијама, те да се нису стекли услови за раскид уговора.

Тужилац је одговору на жалбу истакао да њега не интересује потврда о акцијама јер потврду не може ставити у промет већ само акције које му тужени није издао.

Према стању ствари спорно је да ли се може раскинути уговор о купопродаји акција ако емитент не изда акције и да ли емитент може испунити своју обавезу из уговора предајом потврде о акцијама уместо акције које није штампао.

По члану 222. ст. 2. Закона о предузећима, акционарско друштво издаје (штампа) акције само ако је то предвиђено статутом и на захтев акционара на његов трошак. Из овог члана произилази да се акције штампају само ако је то предвиђено статутом и на захтев акционара на његов трошак.

Према томе, услов за раскид уговора о купопродаји акција по тужби акционара је да је емитент одбио захтев акционара за издавање (штампање) акција на његов трошак јер потврда о акцијама у овом случају нема значај акција односно хартије од вредности. Поставља се питање да ли акционар може тражити раскид уговора иако није захтевао издавање (штампање) акција на његов трошак без обзира што му емитент уместо акција, даје потврду о акцијама.

У двостраним уговорима, кад једна страна не испуни своју обавезу друга страна може захтевати испуњење обавезе, или раскинути уговор простом изјавом, ако раскид уговора не наступа по самом закону (члан 124. Закона о облигационим односима).

Уговор о купопродаји акција је двострани уговор. Из члана 222. ст. 2. Закона о предузећима произилази обавеза издавања (штампања) акција само ако то захтева акционар на његов трошак. Али ако акционар тужбом тражи раскид уговора о купопродаји акција на основу члана 124. Закона о облигационим односима због тога што му емитент није издао акције, суд не може захтев одбити, с позивом на члан 222. ст. 2. Закона о предузећима јер акционар има правни интерес за акције а не за потврду о акцијама коју не може ставити у промет.

Према томе, акционар може тужбом тражити раскид купопродајног уговора због тога што му емитент није издао акције, иако пре подношења тужбе није захтевао издавање (штампање) акција на његов трошак. Потврда о акцијама, уместо акција, не чини захтев акционара за раскид уговора на основу члана 124. Закона о облигационим односима неоснованим.

Ако би акционар тужбом тражио испуњење обавезе емитента тј. да му се предају акције, у том случају захтев би био основан али испуњење обавезе било би условљено обавезом акционара да плати емитенту трошкове штампања акција. Наиме, обавезе акционара и емитента биле би успостављене у складу са одредбом члана 122. ст. 2. Закона о облигационим односима.

---

### **Закључак**

Акције емитоване у поступку својинске трансформације могу се стављати у промет ако су издате и предате акционару у складу са чланом 20. Закона о својинској трансформацији.

Уговор о купопродаји акција емитованим у поступку својинске трансформације закључен посредством "интерне берзе" је ништав.

У поступку својинске трансформације не могу се издавати потврде уместо штампања и предаја акција. Када се акције емитују у складу са Законом о хартијама од вредности могу се издавати потврде уместо штампања акција.

Акционар може тражити раскид уговора о купопродаји акција ако му емитент одбија издавање и предају купљених акција због тога што му даје потврду о акцијама.